

CAL 2302 – ENDÜSTRİ SOSYOLOJİSİ

5. Hafta: Kitle Örgütlenmesinin Krizi ve Endüstri
Sonrası Dönüşüm

UYARI

- Bu bir dinleyici notudur ve lütfen **ders notu olarak değerlendirmeyiniz.**
- Bu slaytlar ilgili ders kitabındaki, 170-173 ve 20– 43 arası sayfaları kapsamaktadır.

Fordist Mutbakatın Devamlılığı

- Sistemin temeli,
 1. Korunmuş piyasalar,
 2. Düşük rekabet
 3. Düşük sabit maliyetlere dayanıyordu.

- Bunun için uluslar arası piyasaların etkisi ne kadar kısıtlanırsa, o düzeyde devamlılık sağlanabilir.

Fordist Mutbakatın Devamlılığı

- Ayrıca 1960'ların sonuna kadar tüm dünyada ekonominin odağında “büyük kamu yatırımları” vardı.
- Batı ülkelerinde kamu yatırımları, savaş sonrası zararların telafisine yarıyordu.

Fordist Mutbakatın Devamlılığı

- Gelişmekte olan ülkelerde ise, “kalkınma ideolojileri”nin temeli Fordist mutabakatın sağladığı imkanlardı.
- Bu amaçla, gelişmekte olan ülkelerde “yüksek kamu inisiyatifi” ile Fordist ilkeler hayata geçirildi.

Fordist Mutabakatın Krizi

- Ancak 1960'ların sonunda ortaya çıkan iki önemli olgu, Fordist Mutabakatın sürdürülebilirliğini riske soktu.

Üretim Sisteminin Krizi

- Düşük sabit maliyetlere dayanan kitle üretiminde ürün çeşitliliği sınırlıydı.
- Zira teknoloji yatırımları ancak çok uzun süre kullanıldığında kendisini amorti edebiliyordu.
- Ürün çeşitliliğinin sınırlı olması, bir noktadan sonra tüketim bakımından “doymuş pazarlara” yol açtı.
- İnsanlar daha az tüketir hale geldiler.

Üretim Sisteminin Krizi

Ford Mustang (1964 – 1972)

Ford Fiesta (2005 – 2013)

Rekabetçi Piyasalar

- ABD ve Batı ülkelerinde güçlü emek hareketleri, özellikle emek maliyetlerinin belli bir düzeyin altına inmesine izin vermiyordu.

ILLUSTRATION: JONATHAN EVANSGETTY IMAGES

Uluslararası Rekabet

- Ancak gelişmekte olan ülkelerde “emek koruması” bu düzeyde değildi. Bu ülkeler, ithal ikameci politikalar yoluyla teknolojik gelişmeler kaydettiler. Aynı standart ürünler daha az maliyetle üreilmeye başladı

Fordist “Katılık”

- Yüzeysel olarak bakıldığında sorun, “katılık” ile ilgiliydi.
- Uzun vadeli sabit sermaye yatırımları tasarımda esnekliği engelliyordu.
- Fordist üretim tarzı, değişmez tüketici talebine bağlı piyasalara dayalıydı.
- Benzer şekilde işçilerle yapılan toplu sözleşmeler, maliyet konusunda sabitlikler yaratıyordu. Bu sözleşmeler de “katılık” unsuruydu.

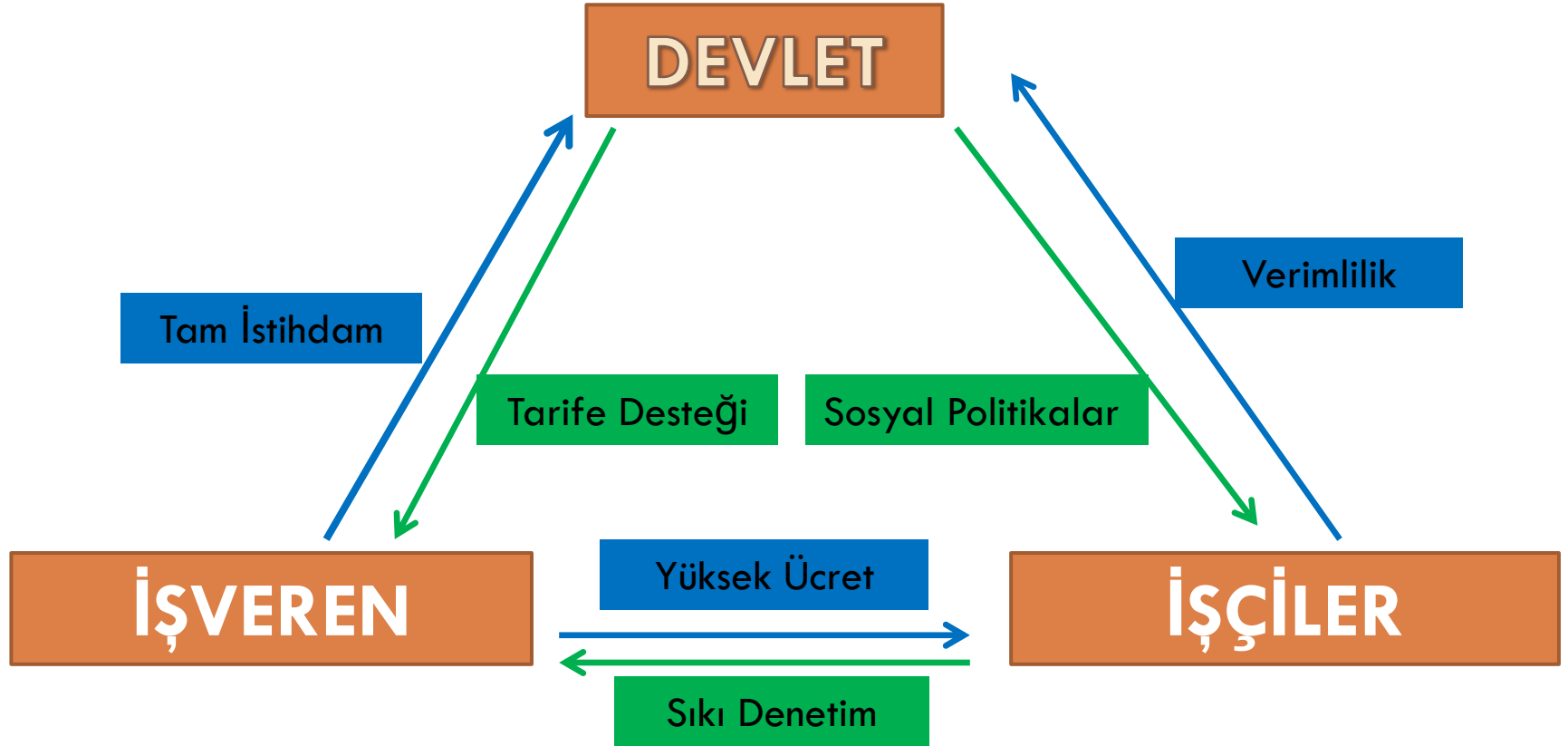
Verimlilik Kıskaçı

- İşgücü ile ilgili bir başka sorun verimlilik ile ilgiliydi.
- 1929 – 1950 döneminde ABD’de çalışan başına verimlilik yıllık ortalama %1.7’iydi. 1960 – 1969 arası bu rakam %2.6’a çıkmıştır.
- Yönetim sistemleri ve üretim imkanlarının gelişmesi, “verimlilik” artışına neden oluyordu.

Verimlilik Kısıkaçı

- Ancak bu verimlilik artışı, “yeni pazarlara” yönelik genişlemenin mümkün olamaması nedeniyle işçiler için kısıkaç yarattı.
- İşverenler piyasa genişlemesini sağlamadıkları için işgücü talebini kısmaya odaklandılar.
- Böylelikle Fordist Mutabakatın zincirleri koptu.

Fordist Mutabakat

İřgücünün Konumu

- Fordist Mutbakatta iřçilerin konumunu;

(Tam istihdam+ Yüksek ücret)'e dayalıydı.

- Ancak hem tam istihdam hedefi, hem de yüksek ücret düzeyinin bir arada sürdürülmemesi talep ediliyordu.
- Bunun sonucunda sendikalar tüm Batı ülkelerinde sert tepkiler gösterdiler.
- 1968 – 1972 döneminde artan grev dalgası yaşandı.
- Kaybedilen işgünü sayısı %30'lar düzeyinde artarak 10.000.000 günü geçti.

Sosyal Politikalar

- Sosyal politikalar da katılığın önemli bir nedeniydi.
- **(Yüksek üretim + Yüksek Verimlilik + Tam İstihdam)**
- Ülke ekonomilerinde, geniş kitleler için sağlanan gelişkin sosyal politika uygulamaları bu temele dayanıyordu.

Enflasyonist Ortam

- Ancak üçlü denge aksayınca, sosyal refah harcamaları emisyon hacmi arttırılarak finanse edilmeye çalışıldı.
- Bu tür bir maliye politikası tercihi, “yüksek enflasyon”a neden oldu.
- Sabit maliyetlere dayanan üretim yapısı, enflasyonist ortamda tamamen işlevsiz kaldı.

Petrol Krizleri

- Bir başka problem yükselen hammadde maliyetleri ile ilgiliydi.
- Fordist üretim biçimlerinde merkezi role sahip olan ağır sanayi büyük ölçüde petrole bağımlıydı.

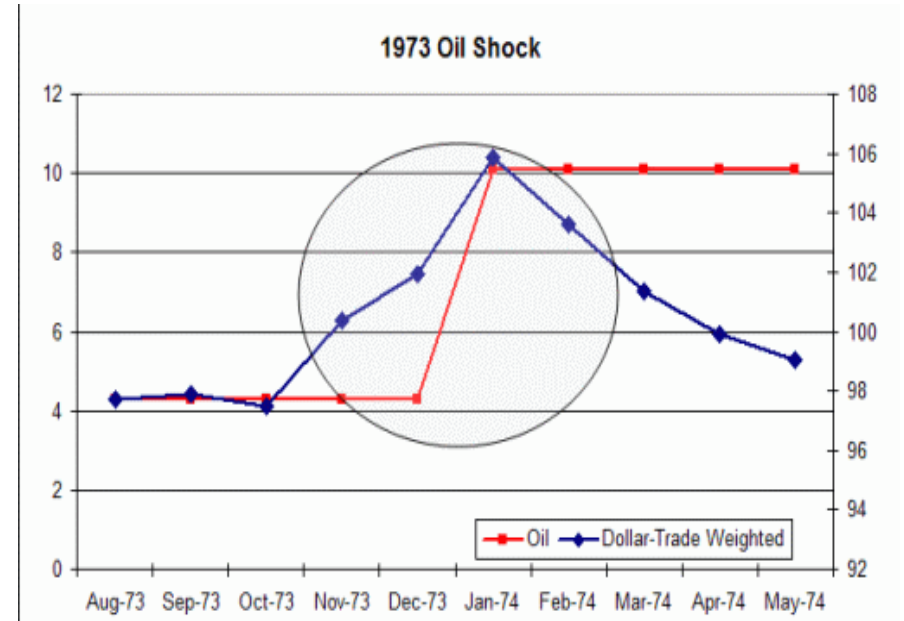
Petrol Krizleri

- 1973'de OPEC'in bir dizi politik çekişme nedeniyle Batı ekonomilerine verdiği petrolün fiyatını arttırdı ve bazı ihracat kısıtları koydu.

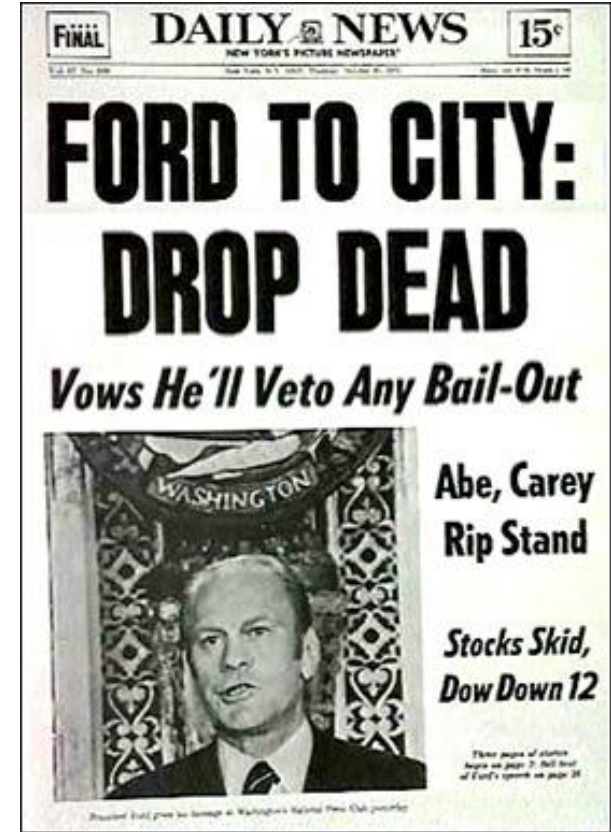
Petrol Krizleri

- Ayrıca 1973'de meydana gelen Arap – İsrail Savaşı'nın ardından petrol fiyatları olağanüstü biçimde arttı.

Fordist Mutabakatın Sonu

- Tüm bu olumsuz gelişmeler, Fordist Mutabakatın artık sürdürülemez olduğunu gösterdi.
- Krizi öneyici politikalar da izlenmesi imkansızlaştı.
- Kamu harcamaları artık finanse edilemez bir hal aldı. Örneğin 1975 yılında New York Eyaleti iflasını istedi.

Fordist Mutabakatın Sonu

- Fabrikalar, atıl kapasite sorunu ile baş etmek durumunda kaldılar.
- Daha rekabetçi stratejiler genellikle yoğun bir tepkiyle karşılandı.
- Bu amaçla çoğu firma kendi mobilite gücüne güvenerek, hızlı teknolojik değişim ve yeni üretim modelleri uygulayabilecekleri yerlerde yatırım yapmaya odaklandılar.
- Bu ülkeler aynı zamanda işgücü denetiminin daha kolay olduğu yerlerdir.
- Ayrıca şirket birleşmeleri (joint adventure) yoluyla bu ülkelerde ortaklar bulma yoluna gittiler.

AutoAlliance International	Fiat Rock, Michigan	USA	1944
AutoAlliance Thailand	Pleukdang	Thailand	1976
Ford Romania	Craiova	Romania	1991
Azambuja Assembly	Azambuja	Portugal	1978
Bahia Plant	Camaçari, Bahia	Brazil	1977
Blue Diamond Truck	Escobedo General, Nuevo León	Mexico	1975

Buffalo Stamping	Buffalo, New York	USA	1950
Valencia Body and Assembly	Valencia	Spain	1976
Valencia Assembly	Valencia	Venezuela	1972
Changan Ford Mazda Engine Co.	Nanjing	China	1993
Chicago Assembly	Chicago, Illinois	USA	1924
Chicago Stamping	Chicago Heights, Illinois	USA	1926
Chihuahua Engine	Chihuahua, Chihuahua	Mexico	1983
Cleveland Casting	Brook Park, Ohio	USA	1950
Cleveland Engine #1	Brook Park, Ohio	USA	1952

Ford Lio Ho Engine	Chung Li	Taiwan	1972
Ford Malaysia Sdn. Bhd	Selangor	Malaysia	1977
Ford Motor Company of South Africa	Port Elizabeth	South Africa	1967
Ford Motor Company of Southern Africa, Ltd.	Silverton	South Africa	1963
Ford Motor Company Philippines	Santa Rosa, Laguna	Philippines	1979
Ford Motor Company ZAO	St. Petersburg	Russia	2008
Ford Otosan Assembly	Kocaeli	Turkey	2001
Ford Otosan Engine	Eskisehir	Turkey	1982
Geelong Aluminum Casting	Norlane, Victoria	Australia	1926

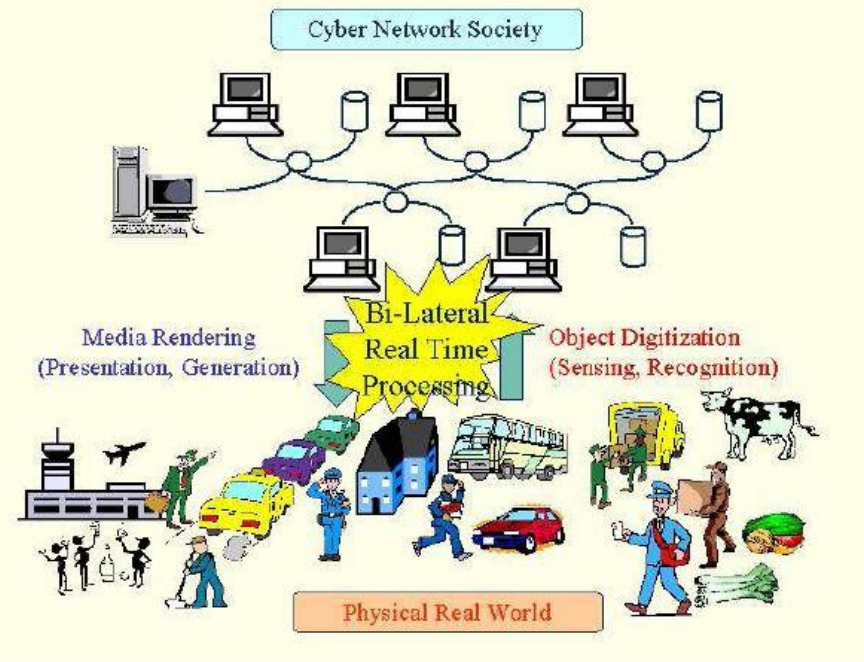
Ipiranga Assembly	Ipiranga	Brazil	1977
Jiangling Motors Corp., Ltd.	Nanchang, Jianxi	China	2000
Kansas City Assembly	Claycomo, Missouri	USA	1930
Kechnec Transmission	Kechnec, Kosice	Slovakia	1993
Kentucky Truck Assembly	Louisville, Kentucky	USA	1934
Lima Engine	Lima, Ohio	USA	1933
Livonia Transmission	Livonia, Michigan	USA	1929
Louisville Assembly Plant	Louisville, Kentucky	USA	1930
Metcon Casting	Santa Fe Province	Argentina	1961

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

- Fordizm sonrası modellerin ana felsefesi:
 - ✓ Katılıklara karşı esnek
 - ✓ Ülke içi monopollere karşı uluslar arası rekabet
 - ✓ Uzun süreli teknoloji yatırımlarına karşı hızlı değişen teknoloji kullanımı
 - ✓ Ağır sanayiye karşı hizmetler sektörü
 - ✓ Vasıfsız – kitlesele işgücü yerine çoklu vasıflara sahip – sınırlı işgücü
 - ✓ Görev yerine yaratıcılık

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

- Özellikle üretimin merkezileşmesi yerine farklı coğrafyalara yaymak büyük oranda bilgi – işlem teknolojisi gerektirir.
- Özellikle Castells'den itibaren üretimin bu tarzda dönüşümü, “ağ (network)”ı organizasyonun temeli haline getirir.

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

- Özellikle hammaddenin coğrafi dağılımının, iletişim ve ulaştırma hizmetlerinin gelişmesi sonucunda kolaylaşması, şirketlerin “ağ” biçimi almalarını kolaylaştırmıştır.
- Bu nedenle Fordist üretim mantığının dağınık coğrafyalarda efektif talebi kullanamayacağına dönük çekinceleri; hızlı ulaştırma ve iletişim teknolojileri kullanılarak ortadan kaldırılmıştır.
- Bir yerden başka bir yere ürün taşımanın kolaylaşması ve özellikle enformasyon teknolojisi ile birlikte, uluslar arası sermaye hareketleri hızlanmıştır.

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

- Bu özellikler ile;
 1. Ekonominin ağırlığı mallardan, hizmetlere yönelmektedir.
 2. Hizmetler sektörü tüm dünyada ağırlık kazanmaya başlamıştır.
 3. Ağır sanayiler yerine, genetik, bilgi işlem, pazarlama ve sağlık gibi yeni alanlar genişlemektedir.
 4. Toffler bu dönüşümü, “bilgi ekonomisinin” ortaya çıkması olarak tanımlar.

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

- Emeğin nitelikleri ve istihdam biçimleri dönüşmüştür:
 1. Yarı- vasıflı ve vasıfsız çalışanların, istihdam üzerindeki ağırlığı azalmaktadır. Beyaz yakalı vasıflıların sayısında çarpıcı bir yükseliş yaşanmaktadır.
 2. Üretimde stratejik faktör sermayeden bilgiye kaymıştır. Bunun sonucunda “bilgi işçileri” ile işverenler arasında daha yatay ilişkiler kurulmuştur.

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

3. Bilgi kullanımı stratejik hale gelmiştir.
4. Ofislerin önemi ve sayısı atölyeleri geride bırakmıştır.

Fordizm Sonrası Üretim Modelleri

İLKE	ÖNE ÇIKAN DEĞER
Temel Kurumlar	Üniversiteler ve araştırma kurumları
Ekonomik Alan	Bilim temelli endüstriler
Temel Kaynak	Beşeri sermaye
Siyasal Problem	Bilim politikasına uygun eğitim politikası
Yapısal Problem	Nitelik
Teorik Sorun	Yeni sınıfların bağıllığı
Toplumsal Tepkiler	Bürokrasi ve mavi yakalılarının direnci

Okuma Önerisi

- Çetiner, Özgür (2008), “Fordist Konsensüs’ten Washington Konsensüsü’ne Birikim ve Bölüşüm Politikaları”, ***Ekonomik Yaklaşım Dergisi***, 68 (19), 17 – 46
- Selçuk, Güven (2011), “Fordist Birikim Rejimi ve Kitle Kültürü”, ***Journal of Yaşar University***, 24 (6), 4130 – 4152